

Таныжыңар чаа ном

Чаа – Хөл кожууннуң төп ном саңынга бистиң чаңгыс чөр чурттуувус, Тываның улустун чогаалчызы Шаңгыр – оол Монгушевич Суваң бодунун чая үнген номун белекке берген

Хүндүлүг номчукчуларыныс, тыва дылдың болгаш чогаалдың мөгейикчилиери!

Тываның улустуң чогаалчызы, Россияның чогаалчылар эвилелиниң кежигүнү Шаңгыр – оол Суваның чогаалдарын чон сонуургап номчуур, чүге дээрge ooң чогаалдарының маадырларының овур – хевирлери нарын, психологтүг талазы – биле сонуурганчыг. Ол болза колдуунда проза жанрынга ажылдап чоруур.

Бо чаа үнген чогаалдар чыындызында чогаалчывыстың ангы – ангы чылдарда үнген тоожулары, чечен чугаалары, шүлүктери, очулгалары, уругларга чогаалдары, чогаалдарының дугайында сайгарылгалары долузу-бите кирген.

ТЫВАНИЦ УЛУСТУН ЧОГААЛЧЫЗЫ ШАҢГЫР-ООЛ СУВАН

ОГЛУМ МАКСИМНИЦ ЧАПТАНЧЫГ ОВУР-ХЕВИРИНГЕ ТУРАСКААТЫМ.

Ш. Суваңың чогаалчы ажылының эгези 1970 – 1980 чылдарның ортаа үези. “Тываның аныяктары” солунга 1976 чылдың июнь айда “Оглум чазы” деп шүлүү парлаттынган. Ол шүлүктүү салым – чаяанныг композитор Владимир Тока эскерип кааш, сөзүнге аялганы бижээн. “Оглум чазы” деп ыр хөй ыраажыларның ынак ырызы апарган. Владимир Тока биле Шаңгыр – оол Суван “Дуруя” деп ырны база бижээннер.

ОГЛУМ ЧАЗЫ

Сөзү Шаңгыр-оол Суваның
Аялгасы Владимир Токаны

Уярадыр

Чүрээнде мээн ха - ным сок - кан
Чурт - тал - гам - ның у - лам - чы - зы,
Э - рес ог - лум на - зы - ны - ның
Э - ге ча - зың ут - куй бер - ди. А -
вай, ачай, а - вай деп, Аа - жок час - сып ке - лир, Ог -
лум, оглум, ог - лум, Ор - лан э - рес чан - ным. А -
ним.

Чүрээнде мээн ханым соккан
Чуртталгамның уламчызы
Эрес оглум назының
Эте чазын уткай берди.

Кожума:

Авай, ачай, авай деп
Аажок чассып келир.
Оглум, оглум, оглум,
Орлан-эрес чаным.

Чайынналган карактарын
Частын хуну эргеледип,
Келир ойже кыйтырган дег
Херелдендер чырыдышты.

Кожумаа:

Форғун чонга эктин деңнеп,
Өндүр ажыл кылып чоруур
Иизиг күзел чалғынналган
Ишчи кылдыр өстүрүп каайн.

Кожумаа.

ДУРУЯ

Сөзү Шаңгыр-оол Суваның
Аялгасы Владимир Токаны

Таваар

Ак - кек дээр - де ду - ру - я - - а
Ал - гы - рып у - жуп чор - - ду.
Ыбы - дын дың - наа - рым - га,
Ын - дын - на - лып мун - га - раан
Э - эй, ду - ру - я, Э - жин ка - йыл?
Ка - ды чо - рааш, Кан - чап ча - рылды - нар?
Төндүрери
Кан - чап ча - рыл - ды - нар?

Ак-кек дээрдэ дуруя
Алгырып ужуп чору.
Ыбынын дынаарымга,
Бийдиналып мунгараан

Кожума:

Ээй, дуруя,
Эжин кайыл?
Кады чорааш,
Канчап чарылдынар?

Чечектиг шыкче чазын
Четтиништир кылыйтып,
Эжин-бile, дуруя,
Эглип чанып келдин чоп.

Кожумаа:

Чанында эжин чокта
Чалгыннарың кошкай бээр.
Чааскаан чорба, дуруя,
Часты эш кылып.

Кожумаа.

Авам Салгай (Түгераа)
Лопсан-Сереновна Суван,
ачам Монгуш (Кек-Кожай)
Лопсанович Суван. 1962 ч.

Май-оол, Самбын-оол,
Шандыр-оол Суван
алышкылар. 1966 ч.

Шандыр-оол Суван,
оглум Максим,
өөм ишти Вера Суван.
1991 ч.

Тываның Улустун чогаалчызы атты Тываның Баштыңы Ш. Кара-оолдуң тывысканы. 2019 ч.

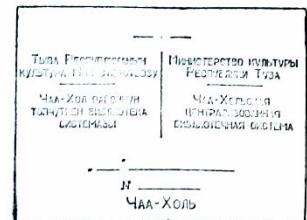

«Литература России. Детская литература» чыныдига чогаалдары кирген чогаалчылар
Шандыр-оол Суван, Александр Шоюн, Кечил-оол Экер-оолдун уйнугу Мила (кырган-ачазының номун алган),
Кара-Куске Чооду. 2017 ч.

ТЫВАНЫҢ УЛУСТУҢ ЧОГААЛЧЫЗЫ
ШАНГЫР-ООЛ СУВАН

ЧОГААЛДАР ЧЫЫНДЫЗЫ

Тоожулар
Чечен чугаалар
Шүлүктөр
Чогаалдар сайгарылгазы

ДОПЧУЗУ

ТООЖУЛАР		ШҮЛҮКТЕР	
Хемчик нояны	5	Үе өттүр	503
Тумматтар	98	Оглум хүнү	503
Кижи халавы	164	Күс	504
Кижи араатан	235	Сени чоктааш	504
Хоорай ыттары	284	Сеткил дезии	504
Чагаа	313	Кижи хөөкүй	505
Сагыш кеми	335	Харда истер	505
		Изин ам чок	505
		Каржы сөс	506
		Салым күзү	506
		Сагындырба	506
		Мунгаргай ай	506
		Соглэтийнмээн бодалдар	507
		Кижи хөнүү	507
		Бийтринин изи артар	508
ШАНГЫР-ООЛ СУВАННЫҢ ЧОГААЛДАРЫНЫң ДУГАЙИНДА (О ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ШАНГЫР-ООЛА СУВАН)			
		САЙЛЫКМАА КОМБУ.	
		Дүжүктүр чогаадыкчы ажылдыг	509
		Е.Т. ЧАМЗЫРЫН	
		Роль этнопоэтики	
		в детской прозе Ш.Суван	520
		ОЛЬГА ДАМЧАЙ.	
		Психологизм исторических	
		рассказов Ш.Суван	523
		Опыт художественного перевода	
		рассказов Ш.Суван	
		«Городские собаки», «Чингис-Хаан».	526
ШКОЛАДА ФӨРЕНЕНИИ ТУРАРЫНЫҢ АРГА-ДУРЖУЛГАЗЫНДАН			
		ОЛЬГА ДАМЧАЙ.	
		«Хоорай ыттарының» оннери	531
ЧЕЧЕН ЧУГААЛАР			
Мальчик из страны сказок	383	«КЕЛИР УЕЖЕ БАЗЫМ» ДЕП ЭРТЕМ-ПРАКТИКТИГ КОНФЕРЕНЦИЯГАНЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫ	
Первая охота	385	«Ш. Суваның «Кара-Баштыг» деп чечен чугаазында кол маадырның овур-хевири» 534	
Оленёнок Эзирек	387	Ш. Суваның «Чээн оол» деп чечен чугаазында кол маадырның овур-хевири 538	
Кара-Баштыг	389		
Козёл есть козёл	391		
Родная кровь (повесть)	393		
ЧЕЧЕН ЧУГААЛАР			
Кара-Баштыг	481		
Калчан-Кара	483		
Тоол чурттуг оол	486		
Эзирек	490		
Мөңгө назын	493		
Азыранды	495		
Чээн-оол	497		
Этсирге-ле - чемненир	499		
«Эдертеп ал, авай»	500		
Маай	501		

**Чаа келген номну кожууннуң
төп ном саңында, чурт-
шинчилел килдизинден кээп
сонуургап, номчуп
келириңерни чаладывыс!**

**Адресивис: Чаа – Хөл суур,
Строительная кудумчузу,
бажың 14**

телефон: 8394 43 21299